

Co si představíte pod pojmem...

Emise jsou sloučeniny, které jsou vypouštěny do prostředí. Buď se měří přímo u zdroje (továrny, spalovny apod.), nebo se jejich množství určuje výpočtem (na základě známé produkce jednoho zdroje a počtu provozovaných zdrojů např. automobily). (www.irz.cz)

Imise jsou emise, které se v prostředí už nějaký čas vyskytují a doznaly změn (působením slunečního záření, ostatních látek v prostředí atd.). (www.chmi.cz)

Automatický imisní monitoring (AIM). Stanice vypadají jako kontejner s anténou, uvnitř pak najdete řadu přístrojů, které v pravidelných intervalech odebírají vzorky vzduchu a vyhodnocují jeho složení. Aktuální zjištěné hodnoty pak najdete např. na webu ČHMÚ, který tento monitoring provádí.

Smog

Výraz vznikl v padesátých letech z anglických slov smoke (kouř) a fog (čili mlha). Označuje dobře známé šedavé příkrovy, které často halí řadu měst. Dělí se podle příčin vzniku a složení (tedy i účinků na zdraví) na dva typy:

Smog redukční (londýnský) je směs kouře, síry a vzdušné vlhkosti. Vyskytuje se hlavně ráno při nízkých teplotách (proto se mu též říká zimní smog). Působí hlavně na zdraví lidí a zvířat; dráždí zejména průdušky a plíce.

Oxidační smog (losangeleský) vzniká působením slunečního záření a tepla na vzduch znečištěný oxidy dusíku (zejména z automobilové dopravy) a těkavými organickými látkami. Tento typ poškozuje jak zdraví, tak vegetaci a jeho působením se rychleji ničí kovy a guma.

Smogová situace vzniká za nepříznivých rozptylových podmínek při znečišťování ovzduší stacionárními a mobilními zdroji znečišťování. Je vyhlášována při nastalých nebo očekávaných nepříznivých rozptylových podmínkách a překročení imisních limitů pro vybrané látky. Orgán ochrany přírody může provoz stacionárních zdrojů znečištění i dopravy omezit.

Rozptylové podmínky Stav ovzduší ve vztahu k rozmístění a odnosu znečišťujících látek (rozptyl podporuje zejména vítr). Pokud je bezvětří a inverze škodliviny zůstávají v místech vzniku, často v okolí měst a jejich koncentrace rostou. Promícháním a zředěním se rizikovitost škodlivin v ovzduší snižuje.

Imisní limity Nejvyšší přípustné koncentrace látek v ovzduší, které jsou měřeny mimo zdroje. Jde tedy o vzduch, který dýcháme.

Emisní limity Maxima pro vypouštění škodlivých látek (pro jednotlivé látky či zdroje).

Emisní stropy Maxima vypouštění látek do ovzduší pro konkrétní oblast (kraj, město).

Co můžete dělat právě Vy?

Omezte jízdu autem (zejména po městě v době špičky; katalyzátor auta začne fungovat až po cca 10 km jízdy – při krátkých pojezdách není tedy účinný!).

Kupujte věci, které nejsou dováženy z velké vzdálenosti. Doprava je velmi rychle rostoucím zdrojem znečištění; zejména to platí o letecké dopravě (řezané květiny a exotické ovoce z tropů, sezónní ovoce a zelenina – rajčata, papriky, jahody, hrozny) se v zimě také dovážejí z velkých vzdáleností.

Velkochovy jsou velkým zdrojem emisí jedovatého amoniaku (a zvířata v tomto prostředí stráví *celý život*)

Ztlumte topení a raději si oblečte svetr navíc (teplárna v Olomouci).

Nespalujte rostlinný materiál na zahradě (zejména čerstvý a zelený). Rostlinný materiál lze snadno kompostovat (včetně ořezaných větví nadrcených štěpkovačem)

V žádném případě nespalujte komunální odpad doma v kamnech (kromě papíru na podpal). Spalováním plastů, barev (lakované dřevo) apod. vznikají prudce jedovaté dioxiny, fosgen (používal se jako bojový plyn) a další látky. Spolu se sazezí se do ovzduší dostávají i těžké kovy (např. olovo) z barev.

Omezte svoji produkci obalů a odpadů vůbec, zejména těch, které se nesnadno recyklují (tetrapak, kombinované obaly). Značná část jich končí ve spalovnách a poté na skládkách.

Než zapnete jakýkoliv elektrospotřebič, zamyslete se, zda je nutné, aby byl v provozu. Elektrická energie je v naprosté většině získávána spalováním uhlí.

Odkazy aneb Odkud jsme čerpali a kde najdete další informace

www.bezjedu.arnika.org Stránky sdružení Arnika věnované nebezpečným látkám znečišťujícím nejen ovzduší

www.chmu.cz Český hydrometeorologický ústav. Zde naleznete aktuální údaje z AIM, ročenky věnované znečištění ovzduší i vod atd.

www.irz.cz Integrovaný registr znečišťování. Poskytuje údaje o emisích vybraných látek, jejich zdrojích a účincích; nejen o znečištění ovzduší, ale i vody a půdy.

Vydalo:

Hnutí DUHA Olomouc,
Dolní náměstí 38,
772 00 Olomouc
tel.: 585 228 584
olomouc@hnutiduha.cz
www.hnutiduha.cz/olomouc
Text: Hana Kovaříková,
Renata Placková
Foto: Petr Kovařík
Grafická úprava: Jiří K. Jurečka, Tisk: Petr Skýva

Projekt byl finančně podpořen v grantovém řízení MŽP. Materiál nemusí vyjadřovat stanovisko MŽP.

Vytištěno na recyklovaném papíře

Ochrana ovzduší na Olomoucku

Za jeden lidský život plícemi projde 294 336 000 litrů vzduchu.

Co k ochraně ovzduší říká zákon?

Na celostátní úrovni tuto problematiku řeší zákon o ochraně ovzduší – zákon č. 86/2002 Sb.

- Ten stanovuje podmínky pro další snižování emisí látek znečišťujících ovzduší a ovlivňujících klimatický systém Země.
- Obce mají možnost upravit např. pálení odpadu ze zahrad vlastní obecně závaznou vyhláškou. V Olomouci v současnosti taková vyhláška v platnosti není.
- Určuje podmínky za jakých lze tyto látky vypouštět (monitoring, čištění vypouštěných plynů, poplatky za znečištění...).
- Každý je povinen omezovat a předcházet znečišťování ovzduší a snižovat množství jím vypouštěných znečišťujících látek.
- Krajský úřad je povinen zpracovat pro své území krajský program snižování emisí znečišťujících látek nebo jejich stanovených skupin a obecní úřad může zpracovat pro své území místní program snižování emisí znečišťujících látek nebo jejich stanovených skupin, s cílem zlepšení kvality ovzduší.
- Při vážném nebo bezprostředním ohrožení zdraví z důvodu nadměrné koncentrace znečišťujících látek bezodkladně zastavit nebo omezit provoz stacionárního zdroje.
- Provozovatel je povinen zpřístupnit veřejnosti informaci o znečišťování ovzduší ze zvláště velkého, velkého a středního stacionárního zdroje a o opatřeních k omezení tohoto znečišťování.
- V otevřených krbech či kamnech je možné spalovat jen dřevo, uhlí či jiná paliva určená výrobcem, přičemž tato paliva nesmí být kontaminována chemickými látkami.
- Okolí nesmí být obtěžováno nadměrným kouřem či zápachem. Při porušení těchto podmínek hrozí provozovateli zdroje pokuta ve výši 500 až 150.000 Kč.

Jaké látky v ovzduší jsou sledovány? Mohu zjistit, kolik jich je v ovzduší právě teď?

V Olomouci je zjišťován obsah **oxidu siřičitého, oxidů dusíku, oxidu uhelnatého, polévatého prachu a přízemního ozónu** v ovzduší.

Monitoring zajišťuje Český hydrometeorologický ústav. V Olomouci jsou v provozu stanice AIM (Automatického Imisního Monitoringu) na následujících místech: **ul. Čapka Choda, Hodolany, Flora, Okresní hygienická správa, radnice, Šmeralova, Olomouc-hotel, ul. Velkomoravská**. Stanice jsou rozmístěny tak, aby zachytily co nejširší spektrum lokalit z pohledu znečištění ovzduší (od obytné a klidové zóny po rušnou ulici).

Aktuální hodinové přehledy stavu ovzduší můžete najít na stránkách ČHMÚ – Úsek ochrany čistoty ovzduší <http://www.chmi.cz/uoco/> (všechny stanice). Pravidelně aktualizované přehledy o stavu ovzduší ve městě najdete též na stránkách magistrátu (www.olomouc.eu/ovzdusi/). Naměřené hodnoty se aktualizují denně v 7, 10, 13, 16, 19 a 22 hodin. Uváděna jsou data ze stanic na ul. Velkomoravské, v Hodolanech a radnici. Kromě obsahu látek znečišťujících ovzduší zde najdete rovněž údaje o rychlosti větru a aktuální teplotě (všechny údaje jsou převzaty od ČHMÚ).

Jak se škodliviny dostanou do ovzduší? Jak poznamenají naše zdraví a životní prostředí?

Oxidy síry (SO_x; SO₂ a SO₃) Vznikají zejména spalováním nekvalitního hnědého uhlí (s obsahem síry). Odsířením elektráren v devadesátých letech emise SO₂ výrazně poklesly; rizikem jsou spíše malé zdroje – domácí topeniště spalující uhlí. Způsobují dráždění horních cest dýchacích, vymývání srážkami z ovzduší poškozují lesy jako kyselé deště.

Oxidy dusíku (NO_x): Jejich hlavním zdrojem je v současnosti automobilová doprava. Některé se váží na krevní barvivo a zhoršují přenos kyslíku z plic do krve; ve vyšších koncentracích dráždí dýchací cesty. Jsou složkou fotochemického smogu. Vymývání deštěm způsobují nadměrné obohacování půdy a vod dusíkem – přispívají tak např. ke vzniku vodního květu.

Oxid uhelnatý (CO): Vzniká spalováním při nedostatečném přístupu kyslíku. Je toxický – váže se na krevní barvivo a způsobuje vnitřní dušení.

Ozón (O₃): Vzniká působením slunečního záření na oxidy dusíku za přítomnosti těkavých organických látek. Je velmi toxický a dráždivý; může způsobit i astmatický záchvat. Způsobuje rychlou korozi materiálů (je velmi reaktivní).

Polévatý prach (PM 10 μ m či 15 μ m) Zdrojem jsou spalovací procesy (včetně těch v motorech automobilů), těžba surovin, spalný odpad, hutnický průmysl atd. Prach je tím nebezpečnější, čím jsou částice jemnější – pronikají hlouběji do plic a zanáší je. Často jsou na ně vázány karcinogenní látky (např. těžké kovy).

Počet překročení imisních limitů v Olomouci během roku 2006

Látka	Stanice, kde byla nadměrná hodnota zjištěna	Počet překročení
Oxid dusičitý (NO ₂)	ul. Velkomoravská	1x
Přízemní ozon	ul. Šmeralova	42x
Prachové částice do velikosti 10 μ metrů PM ₁₀	ul. Velkomoravská ul. Legionářská	1x 106x
Prachové částice o velikosti 2-5 μ	ul. Legionářská	1x
Benzo(a)pyren	ul. Legionářská	1x

Zdroj: ČHMÚ

Odkud pochází znečištění na Olomoucku?

Znečišťovatelů je samozřejmě celá řada od kamen v domácnostech a automobilů po velké továrny. Provozovatelé velkých zdrojů jsou povinni měřit množství vybraných vypouštěných látek a zjištěné hodnoty zveřejňovat. Dohledat je můžete přes Integrovaný registr znečišťování (www.irz.cz).

Největší znečišťovatelé na Olomoucku jsou:

Agra Velký Týnec (živočišná a rostlinná výroba) **amoniak Dalkia** (špičková výtlačna Olomouc, dodává teplo např. pro fakultní nemocnici) **arsen, kadmium, rtuť Teplárna Olomouc** (výroba tepla a elektrické energie) **fluor, chlor, oxid uhličitý, oxidy dusíku, oxidy síry, rtuť Genoservis a.s.** (chov prasat, Bouzov) **amoniak M.L.S. Holice**; ul. Sladkovského (výroba a opravy elektromotorů); **benzen, styren**

Co pro naše zdraví znamenají škodliviny od největších olomouckých znečišťovatelů?

Benzen	Může způsobit anémii, poškozuje nervovou soustavu a imunitu, poškozuje krevní buňky, ledviny, játra a mozek. Karcinogenní.
Styren	Poškozuje nervovou soustavu, je potenciálně karcinogenní. Ve větších koncentracích dráždí oči a sliznice. Nebezpečné jsou i styrenové plasty (např. polystyren, PS), které tento plyn zvolna uvolňují.
Chlór Chlorovodík	Dráždí oči a dýchací cesty, může způsobit otoky plic; leptá kůži. Při vyšších koncentracích může zapříčinit úmrtí. Uvolňuje se z desinfekčních látek (SAVO) na bázi chlóru.
Fluor Fluorovodík	Může popálit dýchací cesty, oči a kůži. Způsobuje nevolnost a zvracení. Při nadechnutí způsobuje otoky dýchacích cest; může dojít až k udušení.
Arsen As	Je značně karcinogenní a mutagenní. Způsobuje poškození kůže, alergie, zvyšuje riziko potratů a chorob srdce a cév.
Kadmium Cd	Způsobuje poškození ledvin (i nádorové), poškozuje plod, vytěsňuje zinek z enzymatických reakcí a tím je zastavuje. Z těla se vylučuje velmi pomalu. Velmi významným zdrojem je cigaretový kouř.
Rtuť Hg	Poškozuje nervovou soustavu (též embrya), játra a ledviny. Působením par moho vznikat halucinace a poškození mozku. Methylrtuť je karcinogenní. Hromadí se v potravním řetězci.
Amoniak Čpavek	Leptá sliznice, dráždí oči a dýchací cesty. Je velmi toxický pro vodní organismy. Při dlouhodobém působení může vzniknout dýchací potíže či zelený zákal.

Jaký je příspěvek Olomouckého kraje ke znečištění na Moravě?

Kraj	TZL		SO ₂		NO _x		CO		VOC*		NH ₃ *	
	t/rok	%	t/rok	%	t/rok	%	t/rok	%	t/rok	%	t/rok	%
Jihomoravský	5 218,9	8,0	4 430,1	2,0	18 843,5	6,8	35 936	7,2	18 790,7	10,4	8 393,3	12,5
Olomoucký	3 657,6	5,6	7 225,2	3,3	10 959,5	4,0	21 506,1	4,3	10 454,8	5,8	5 008,5	7,5
Zlínský	2 328,6	3,6	7 381,8	3,4	7 877,1	2,9	14 553,0	2,9	9 105,9	5,1	3 505,6	5,2
Moravsko-slezský	8 211,2	12,6	29 581,0	13,5	33 614,7	12,1	152 846,7	30,8	17 670,3	9,8	4 723,9	7,1
Celkem	65 144,3	100	219 013,8	100	277 390,2	100	497 206,1	100	180 000,9	100	67 000	100

Zdroj: <http://www.chmi.cz/uoco/emise/embil/05embil/05r14.html>
* V procentech vyjádřená část znečištění produkovaná v kraji ze znečištění vyprodukovaného v celé ČR.